

Paulina Zwolińska

<https://orcid.org/0000-0001-5792-0623>

<https://doi.org/10.18778/8220-940-2.09>

paulina.zwolinska@edu.uni.lodz.pl

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej
i Logopedii, Zakład Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej,
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź

KULTUREMY REGIONALNE W WYBRANYCH PODRĘCZNIKACH DO NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Słowa kluczowe: kulturem, kulturemy regionalne, glottodydaktyka, nauczanie języka polskiego jako obcego, język polski, podręcznik, kultura

Streszczenie. Kulturemy to nośniki tradycji i przekonań zbiorowości, dlatego są one symbolami określonych miast, regionów oraz państw. Artykuł przedstawia analizę trzech ogólnych podręczników kursowych do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie A1 pod kątem występowania w nich kulturemów regionalnych. Zostały za nie uznane elementy charakterystyczne dla poszczególnych obszarów Polski oraz te spośród nich, które są jednocześnie typowe dla całego kraju. Wyodrębnione kulturemy lokalne należą do różnych typów kultur: wysokiej, popularnej oraz ludowej. Ich wybór i umieszczenie w książkach pozwala wnioskować, jakie leksy, zdaniem autorów, powinni poznać cudzoziemcy.

Nauka języka obcego wiąże się z opanowaniem poszczególnych części systemu językowego, podejmowaniem określonych działań jednokierunkowych oraz tych, które polegają na jednoczesnym tworzeniu i odbieraniu komunikatu. Do pierwszej kategorii zalicza się tradycyjne cztery sprawności językowe, czyli czytanie, pisanie, mówienie i rozumienie ze słuchu. Z kolei do drugiej grupy należy włączyć czynności interakcyjne oraz mediacyjne, w wyniku których rozmówca przeprowadza dialog, a także występuje w roli pośrednika między dwoma uczestnikami konwersacji (Janowska 2016, s. 32).

Dobra wymowa, poprawna pisownia, szeroki zasób słownictwa oraz znajomość gramatyki pozwalają stać się czynnym użytkownikiem języka.

Za pomocą tych elementów, pełniących funkcję swoistych narzędzi, uczniowie mogą realizować działania interakcyjne oraz mediacyjne. Zwrot w tym kierunku jest jasnym sygnałem wskazującym na istotną rolę praktycznego posługiwania się językiem. Działania interakcyjne polegają bowiem na prowadzeniu dialogu, wymianie informacji, podczas której uczestnicy konwersacji podejmują zarówno działania produkcyjne, jak i receptywne. Interakcja jako jedna z umiejętności koniecznych do opanowania przez osoby uczące się języka obcego, w tym również języka polskiego jako obcego, została wyróżniona ze względu na dostrzeżenie wszechobecnej kultury wymiany informacji (Janowska 2016, s. 33).

Z kolei działania mediacyjne polegają na stworzeniu innym odpowiednich warunków do realizowania czynności interakcyjnych, kiedy uczestnicy konwersacji nie używają tego samego kodu językowego. Zadaniem ucznia jest wówczas wykazanie się umiejętnością tłumaczenia, dzięki któremu realne stanie się przeprowadzenie rozmowy. Funkcjonowanie w grupie wielokulturowej lub znalezienie się w określonej sytuacji z osobami posługującymi się odmiennymi językami stwarza możliwość ćwiczenia działania mediacyjnego. Człowiek może przeprowadzać różnego rodzaju tłumaczenia, np. przekładać wypowiedzi uczestników dialogu albo swoje własne słowa w sytuacjach nieformalnych. Warto podkreślić, że tego rodzaju mediacja występuje zarówno w wariancie mówionym, jak i pisanym (Janowska 2016, s. 34).

Mimo że dana osoba biegle posługuje się językiem obcym (co oznacza, że opanowała sześć działań receptywnych, produktywnych i receptywno-produktywnych), zdarza się, że podczas sytuacji komunikacyjnych dochodzi do zakłóceń w przekazie. Problemy z właściwym odczytaniem kodu i jego interpretacją wynikają m.in. z niepełnej znajomości wszelkiego rodzaju kontekstów – kulturowego, historycznego, politycznego itp. Okazuje się wówczas, że w procesie nauczania języka obcego istotne jest nie tylko przyswojenie wymienionych wyżej części systemu oraz intensywne rozwijanie działań jedno- i dwukierunkowych, lecz także poznanie kultury w wielu wymiarach.

Na gruncie polskiej glottodydaktyki naukowcy dostrzegli konieczność zapoznawania cudzoziemców z polską kulturą, dlatego wykorzystują jej elementy w procesie nauki. Autorzy podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego (jpjo) wprowadzają je też do podstawowych materiałów dydaktycznych.

Wiele składników polskiej kultury ma charakter międzynarodowy, dlatego są one znane niektórym uczniom. Istnieją jednak elementy spotykane jedynie w Polsce, które dzięki swojemu pochodzeniu, boga-

temu znaczeniu oraz oryginalności stają się kulturemami. O tych komponentach z pogranicza językoznawstwa, etnolingwistyki i teorii przekładu pisze m.in. Maciej Rak. Jego zdaniem:

[Kulturemy] to jednostki etnolingwistyczne, słowa klucze, które w planie wyrażania są reprezentowane przez pojedyncze leksemy, zaś w planie treści mają tak bogate znaczenia, że dzięki nim można zrozumieć specyfikę danej społeczności narodowej, etnicznej lub regionalnej. To właśnie m.in. poprzez kulturemy społeczność określa swoją tożsamość, stosunek do tradycji i wartości, a także sposób radzenia sobie w obecnych czasach. Z powodu częstej nieprzekładalności reprezentujące je leksemy mają nastawienie etnocentryczne (nierzadko są składnikami stereotypu) jako słowa zbiorowej pamięci (Rak 2015, s. 13).

Określone w ten sposób kulturemy obejmują elementy charakterystyczne dla całego narodu (np. *kotlet schabowy*), kulturemy typowe wyłącznie dla poszczególnych regionów czy miejscowości (np. *obwarzanek krakowski*), a także jednostki etnolingwistyczne, które w tym samym stopniu reprezentują kultury lokalną i ogólnonarodową (np. *Adam Małysz*). W niniejszym artykule zwrócono uwagę na kulturemy wyłącznie regionalne oraz regionalne i ogólnopolskie jednocześnie.

Znaczenie kulturemów w glottodydaktyce podkreśla Grażyna Zarzycka (2019, s. 428). Łódzka badaczka zwraca uwagę na to, że cudzoziemcy żyjący w Polsce mają nieustanny kontakt z tymi elementami kultury. Ich obecność w codziennych sytuacjach komunikacyjnych sprawia, że uczniowie zapamiętują usłyszane sformułowania i również chcą ich używać, żeby poczuć się częścią danego społeczeństwa. Obcokrajowcy mogą poprawnie wykorzystywać kulturemy dopiero wtedy, gdy rozumieją ich pełne znaczenia. Warto tutaj podkreślić, że ustalanie kulturowych definicji danych jednostek etnolingwistycznych leży zarówno po stronie rodzimych użytkowników języka, jak i właśnie cudzoziemców.

O tym, czy dany element kultury zyskuje miano kulturemu, decyduje dostrzeżenie w nim pewnego naddatku znaczeniowego w postaci ładunku kulturowego oraz wynikającej z tego wyjątkowości dla określonej grupy ludzi. Z tego względu ustalanie konkretnych jednostek etnolingwistycznych będących symbolami danych zbiorowości nazywa się negocjowaniem znaczeń kulturemów. Ich wyodrębnianie często odbywa się za pośrednictwem dialogu oraz innych form prowadzących do wymiany informacji przedstawicieli różnych kultur. Cudzoziemcy, którzy biorą udział w tego rodzaju przedsięwzięciach, podejmują działania interakcyjne, a czasami również mediacyjne. Realizacja opisanych czynności wpływa nie tylko na rozwój kompetencji komunikacyjnej, lecz także zapoznanie obcokrajowców z kulturą danego kraju.

Szczególnie jedna z umiejętności interakcyjnych – negocjowanie – jest wygodnym narzędziem do przekazywania wiedzy na temat życia kulturalnego, społecznego, politycznego państwa.

Kulturem jest jednostką, która – poza podstawową definicją encyklopedyczną – niesie ze sobą znaczenie kulturowe. To ono wydaje się mieć pierwszeństwo nad uniwersalnym objaśnieniem, o czym świadczy fakt, że Polacy sami zwracają uwagę przede wszystkim na aspekt kulturowy i taki też w pierwszej kolejności prezentują cudzoziemcom. *Kraków* w myślach rodzimych użytkowników języka nie jawi się jako jedno z miast południowej Polski, ale miejsce wyjątkowe ze względu na wielowiekową historię kraju. Nie bez powodu też oscypek, a nie inny ser, jest regionalnym kulturem Podhala, południowej części Polski oraz pretenduje do uzyskania statusu ogólnopolskiego słowa klucza¹.

Podczas wyodrębniania kulturemów dochodzi zatem do częściowego budowania znaczeń przez cudzoziemców oraz rodzimych użytkowników języka. W przypadku osób spoza danego kręgu kulturowego istotna będzie umiejętność rozumienia poszczególnych treści. W glottodydaktyce wyróżnia się trzy modele przetwarzania informacji, które mogą znaleźć zastosowanie w negocjowaniu definicji kulturemów.

W wariancie *dół-góra* (ang. *bottom-up*) obcokrajowiec skupia się na odczytywaniu informacji ze znaków. Łączy on znaczenie poszczególnych leksemów z literami składającymi się na jego nazwę. Dopiero po przyswojeniu różnych form wyrazu następują próby zrozumienia kolejnych warstw znaczeniowych i budowa pełnej definicji. Na odwrotnej zasadzie działa model *góra-dół* (ang. *top-down*), zgodnie z którym cudzoziemiec dekoduje informacje (w tym przypadku odkrywa złożoność pojęcia), zakładając początkowo pewnego rodzaju hipotezę na ich temat i z czasem ją weryfikuje. Aby uzyskać możliwie najlepszy efekt, a także wykorzystać działania interakcyjne w budowaniu znaczeń kulturemów, warto zastosować obydwa warianty odczytywania oraz rozumienia tekstu (Janowska 2016, s. 35).

Interakcja i czynności mediacyjne stwarzają glottodydaktykom duże pole do prezentowania cudzoziemcom elementów polskiej kultury. Znajomość kulturemów regionalnych pozwala na stopniowe odkrywanie mentalności Polaków, co zdecydowanie ułatwia naukę nowych zagadnień oraz sprawia, że obcokrajowcy szybciej asymilują się z polskim społeczeństwem.

Stopień zaznajomienia uczniów z naszą rodzimą kulturą zależy przede wszystkim od lektorów oraz materiałów dydaktycznych,

¹ Problem negocjowania kulturemów wykracza poza obszar badań, dlatego jedynie sygnalizuję to zagadnienie.

z których korzystają. Niezmiennie od wielu lat główną pomocą jest podręcznik, który Wojciech Walat definiuje w następujący sposób.

Jest on [podręcznik] środkiem dydaktycznym w postaci obszernego zbioru komunikatów, powstającym w ścisłym związku z materiałem nauczania i wyznaczonymi celami przedmiotowymi określonego poziomu edukacji. Jest opracowaniem przeznaczonym dla konkretnego odbiorcy – ucznia (i/lub nauczyciela), które jest opisane przez właściwości oraz niezbędne potrzeby psychofizycznego rozwoju, charakterystyczne dla danego przedziału wiekowego. [Podręcznik] ma strukturę, która odzwierciedla wybraną, określoną teorię kształcenia, a jej treści są uporządkowane, np. zgodnie z zasadami nauczania-uczenia się, dominującą na danym przedmiocie metodą uczenia się [...] (Walat 2013: 59–60).

Podręczniki do nauczania jpjo można sklasyfikować ze względu na poziom, tematykę czy rodzaj odbiorcy, jednak bez względu na typ, każda książka powinna zawierać elementy kultury. Celem moich badań jest analiza wybranych podręczników glottodydaktycznych pod kątem występowania w nich kulturemów. Materiał zebrano z trzech pozycji – *Polski krok po kroku 1* (Stempek, Stelmach 2015) (dalej: PKPK), *Hurra!!! Po polsku 1* (Małolepsza, Szymkiewicz 2006) (dalej: Hurra!!!) oraz *Polski jest cool 1* (Piotrowska-Rola, Porębska 2013) (dalej: PJC) – przeznaczonych dla osób dorosłych uczących się języka polskiego na poziomie A1. Dobór tych książek był podyktowany chęcią sprawdzenia, jakie kulturemy poznają cudzoziemcy na początku swojej przygody z językiem polskim w najpopularniejszych podręcznikach kursowych.

Nazywanie określonych elementów kultury kulturemami nie zależy wyłącznie od indywidualnych opinii etnolingwistów i glottodydaktyków. G. Zarzycka (2019, s. 427) oraz M. Rak (2015, s. 18) podkreślają, że komponenty te są negocjowalne, co oznacza, że ustala się je w wyniku dialogu międzykulturowego. Polacy nie mogą sami zdecydować o tym, które leksemy są kulturemami, ponieważ ich istota jest wyraźnie zauważalna dopiero podczas porównania opinii mieszkańców Polski oraz cudzoziemców na ich temat.

Aby element kultury zyskał miano jednostki etnolingwistycznej, musi spełniać kilka kryteriów. Poszczególne właściwości, jakimi powinien charakteryzować się ten leksem, często kształtują się bardzo długo, co oznacza, że każdy komponent istniejący na pograniczu językoznawstwa i kultury może w przyszłości stać się kulturemem. Mimo że tego rodzaju wyrazy należą do zbioru otwartego, znajdują się w nim kluczowe dla określonych regionów Polski i całego kraju jednostki etnolingwistyczne. Ich silna pozycja w rodzimym kręgu kulturowym sprawia, że autorzy chętnie umieszczają je w konstruowanych przez siebie materiałach dydaktycznych do nauczania jpjo.

Na potrzeby artykułu kulturemy zostały wyodrębnione z podręczników kursowych za pomocą matrycy analizy leksemu. Narzędzie to składa się z czterech rozbudowanych pytań, które pomagają określić, czy dany element kultury spełnia kryteria kulturemu. Formularz powstał bowiem na podstawie jego definicji zaproponowanej przez M. Raka. Pierwsze pytanie w matrycy decyduje o dalszej analizie leksemu bądź jej zakończeniu. Określa się w nim typowość danego słowa dla regionu lub/i kraju, a tym samym wyznacza się jego przynależność do jednego z trzech zbiorów kulturemów. Jeśli element kultury nie jest charakterystyczny dla jakiegokolwiek regionu albo całego narodu, zostaje on wyłączony z dalszej analizy. Kolejne pytanie dotyczy wskazania, jakie składniki rzeczywistości są nazywane przez komponenty. W rozbudowanym katalogu znajdują się m.in. rzeczy codziennego użytku, „pamiątki z podróży”, produkty spożywcze i potrawy, jednostki geograficzne, osoby czy dzieła sztuki. Aby elementy kultury zostały uznane za kulturemy, należy twierdząco odpowiedzieć na dwa pierwsze pytania. W przypadku pozostałych nie jest to konieczne, ponieważ mają one charakter fakultatywny, a ich cel stanowi ustalenie intencji zastosowania danego leksemu w podręczniku oraz obecności jego odpowiedników w językach angielskim i rosyjskim. W niniejszym badaniu wzięto pod uwagę jednostki wyłącznie regionalne oraz te z nich, które są dodatkowo uznane za ogólnonarodowe.

Różnice pomiędzy podręcznikami kursowymi są widoczne już na etapie analizy ilościowej. Każda książka zawiera inną liczbę jednostek etnolingwistycznych, co w pewnym stopniu wynika z objętości danych materiałów. PKPK liczy 180 stron, na których zagadnienia ujęto w 26 lekcji. W Hurra!!! jest ich nieco mniej – 20 – i umieszczone są one na 157 stronach. W PJC, najobszerniejszym podręczniku, 24 jednostki lekcyjne oraz dwie dodatkowe karty poświęcone świętom Bożego Narodzenia i Wielkanocy znajdują się na 255 stronach. Liczba kulturemów w owych podręcznikach została przedstawiona w tabeli 1.

Tabela 1. Liczba kulturemów regionalnych i ogólnopolskich w wybranych podręcznikach do nauczania jpjo

		PKPK	Hurrra!	PJC
Kulturemy	wyłącznie regionalne	19	18	25
	regionalne i ogólnopolskie	38	49	85
	łącznie	57	67	110

Źródło: opracowanie własne

Dane pokazują, że liczba kulturemów charakterystycznych jedynie dla konkretnego miasta i/lub regionu jest znacznie mniejsza w stosunku do jednostek etnolingwistycznych będących także ogólnopolskimi. W PKPK stanowią one około 33% zgromadzonych elementów, w Hurra!!! jest to około 27%, a w PJC – około 23%. Przeważająca część to kulturemy, które są jednocześnie symbolami zarówno mniejszych obszarów, jak i całej Polski.

Na początku warto przyrzeć się leksemom wyłącznie regionalnym. Mimo niewielkiej frekwencji w analizowanych materiałach dydaktycznych są ważnymi elementami, które przybliżają cudzoziemcom rzeczywistość poszczególnych miejsc, co jest szczególnie widoczne w PKPK. Bohaterowie podręcznika to obcokrajowcy, którzy uczą się języka polskiego w Krakowie, równocześnie poznając stolicę Małopolski oraz cały jej region. Wybór tego obszaru wynika zapewne z faktu, że książka powstała w krakowskim ośrodku glottodydaktycznym. Rozwiązanie to jest bardzo wartościowe, jednak niepozbawione wad. PKPK można traktować jako swoisty przewodnik po południowych rejonach Polski, ale jego praktyczny charakter dostrzegą jedynie cudzoziemcy uczący się języka w Małopolsce. Przykładem dobrze obrazującym tę kwestię jest sformułowanie jednego z bohaterów podręcznika, który podczas rozmowy z przyjaciółmi proponuje, żeby spotkać się „na rynku pod Adasiem”. Chłopak ma na myśli pomnik Adama Mickiewicza znajdujący się na *Starym Rynku w Krakowie*. Dla mieszkańców miasta będzie to znane określenie tego miejsca, ale dla osób uczących się w innych regionach już nie. Innymi kulturemami nawiązującymi do obszarów południowej Polski są m.in. *obwarzanek krakowski*, *hejnał z wieży kościoła Mariackiego*, *Gazeta Krakowska*, *Uniwersytet Jagielloński*, *ciupaga* oraz *góral*. W książce został uwzględniony również symbol stolicy Polski – *warszawska syrenka*.

W Hurra!!! uwzględniono kulturemy regionalne, których pochodzenie jest dużo bardziej zróżnicowane. Wskazano jednostki etnolingwistyczne typowe dla wielu polskich miast, dzięki czemu podręcznik nie jest ściśle związany z jednym regionem. Wspomniano m.in. o placówkach naukowych (np. *Uniwersytet Warszawski*, *Uniwersytet Łódzki*, *Uniwersytet Jagielloński*, *Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji*), lokalnych klubach sportowych (np. *Cracovia*, *Lechia Gdańsk*, *Legia Warszawa*, *Ruch Chorzów*) oraz wydarzeniach odbywających się w różnych regionach Polski (np. *konkurs o Złote Pióro Sopotu*, *koncert kapeli góralskiej „Grónie”*, codzienne wykonywanie *hejnału mariackiego*).

W analogiczny sposób wybrano kulturemy umieszczone w PJC. Mimo dostrzegalnego pozostawiania w rejonie Lublina, można zauważyć próbę

umieszczenia w podręczniku kulturemów ważnych z punktu widzenia polskiej kultury wysokiej, historii oraz szeroko pojętego życia codziennego całego kraju. Podczas nauki języka z tą książką cudzoziemcy poznają symbole poszczególnych miast. Dowiadują się, że *smok wawelski* to stworzenie z krakowskich legend, *Kolumna Zygmunta III Wazy* znajduje się na *Starym Rynku w Warszawie*, *fontannę Neptuna* zobaczą w Gdańsku, a *Panoramę Racławicką* będą mogli podziwiać we Wrocławiu. Elementy te występują wraz z leksemami określającymi ważne punkty w topografii aglomeracji (np. *Stare Miasto w Krakowie*, *ul. Długi Targ w Gdańsku*, *Ostrów Tumski*). Wspomnienie o kultowych wydarzeniach odbywających się w wielu miastach (*Festiwal Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni*, *Jarmark Jagielloński w Lublinie*, *Malta Festival Poznań*) jest swoistą zachętą do tego, by cudzoziemcy sami zainteresowali się życiem kulturalnym w Polsce.

Dominującą część wyodrębnionych komponentów stanowią kulturemy regionalne, które jednocześnie reprezentują kulturę ogólnonarodową. Zbiór ten tworzy głównie onomastyka geograficzna, do której należą przede wszystkim nazwy miast. Wszystkie komponenty zaliczono do tej kategorii kulturemów, ponieważ każda miejscowość jest charakterystyczna dla danego regionu, będąc jednocześnie przykładem polskiej jednostki urbanistycznej. W wielu przypadkach nazwy nie pełnią jedynie funkcji nominatywnej, ale są pewnego rodzaju metonimiami. Określenie *Wieliczka* konotuje skojarzenia z zabytkową kopalnią soli, natomiast *Oświęcim* przywołuje na myśl tragiczne wydarzenia Holocaustu z II wojny światowej. Analogicznie sytuacja przedstawia się w kwestii kulturemów określających popularne punkty turystyczne w danych miejscowościach. Ze względu na ogromne znaczenie historyczne i kulturowe obiektem charakterystycznym dla całego kraju stał się *Wawel*, natomiast ważnym miejscem pod względem religijnym jest *Sanktuarium Maryjne na Jasnej Górze*. Autorzy podręczników umieszczali w nich także nazwy pasm górskich (*Tatry*, *Bieszczady*, *Sudety*, *Beskidy*), rzek (*Wisła*, *Odra*, *Warta*, *Bug*), a nawet wysp (*Uznam*, *Wolin*) i półwyspu (*Westerplatte*).

W dwóch z trzech książek dosyć reprezentatywną klasą kulturemów należących do omawianego powyżej zbioru są osoby. Najmniej przedstawicieli tej grupy występuje w PKPK, gdzie wspomniano jedynie o czterech postaciach: *Witkacym*, *Adamie Mickiewiczu*, *Janie Pawle II* i *Lechu Wałęsie*. Oznacza to, że autorki wybrały Polaków, którzy ze względu na swoje zasługi na stałe zapisali się na kartach historii. Hurra!!! zawiera siedem znanych osobistości, a w PJC znajduje się 27 sylwetek popularnych Polaków. W tym ostatnim podręczniku uwzględniono przede wszystkim ludzi żyjących we współczesnym świecie, którzy na

co dzień zajmują bądź zajmowali się sztuką. Są to m.in. *Andrzej Wajda*, *Krystyna Janda*, *Wisława Szymborska* i *Czesław Miłosz*. Nie brakuje też polskich sportowców – *Adama Małysza* oraz *Otylii Jędrzejczak*. Sylwetką, która pojawia się zarówno w PKPK, jak i w Hurra!!!, jest *Lech Wałęsa*. Szerokie spectrum polskich osobistości można dostrzec w PJC. Autorzy zadbali o to, żeby cudzoziemcy poznali wybitne postaci ze świata literatury, teatru, muzyki, sportu, medycyny i polityki. Obok wspomnianych wcześniej sław w książce znajdują się m.in. sylwetki *Olgi Tokarczuk*, *Agnieszki Radwańskiej*, *Robert Lewandowskiego*, *Zbigniewa Religi* czy *Józefa Piłsudskiego*. Postaci te są często utożsamiane z Polską, ale warto pamiętać, że stanowią także komponenty reprezentatywne dla regionów, z których pochodzą lub z którymi są w jakiś sposób związane.

Analiza ogólnych podręczników kursowych do nauczania jppo pod kątem występowania w nich kulturemów regionalnych pozwoliła zauważyć kilka kwestii związanych z praktycznym wykorzystaniem elementów kultury w glottodydaktyce.

Zbiór słów kluczy charakterystycznych dla danego regionu oraz całego narodu obejmuje dużą liczbę jednostek leksykalnych należących do różnego rodzaju dziedzin i poziomów kultury. Wyselekcjonowanie komponentów, które byłyby jak najbardziej reprezentatywne, w znacznej mierze ograniczyłoby cudzoziemcom poznawanie polskiej kultury. Stąd też niemałe rozbieżności w lokalnych kulturemach występujących w analizowanych książkach. Każda z nich zawiera elementy, dzięki którym uczeń może poszerzać swoją wiedzę w określonych dziedzinach.

Swoboda w dobieraniu regionalnych symboli prowadzi do dyskusji na temat rangi poszczególnych jednostek etnolingwistycznych. Z jednej strony początkowy etap nauki języka nie powinien obfitować w słowa rzadko używane w codziennej komunikacji, a takimi są wyrazy związane z folklorem (np. *ciupaga*). Z drugiej strony warto jednak pokazywać cudzoziemcom wyjątkowość odrębnych rejonów Polski. Wyważony wybór komponentów nawiązujących zarówno do kultury wysokiej, ludowej, jak i popularnej to klucz do stopniowego osvajania uczniów ze złożonym obrazem polskości.

Tabela 2. Indeks kulturemów regionalnych i ogólnopolskich

Kulturemy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Adam Małysz		+	
Adam Mickiewicz	+		+
Agnieszka Radwańska			+
Andrzej Wajda		+	+
Anja Rubik			+

Tabela 2 (cd.)

Kulturemy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Beskidy	+		
Białystok			+
Bielsko-Biała			+
Bieszczady	+	+	
Brzeg			+
Bug		+	
Bydgoszcz			+
Czesław Miłosz		+	+
Częstochowa			+
Dęblin			+
Drzewica			+
Elbląg	+		+
Fryderyk Chopin			+
Garwolin			+
Gdańsk	+		+
Gdynia		+	+
Grudziądz		+	
Henryk Sienkiewicz			+
Jakub Błaszczkowski			+
Jan Matejko			+
Jan Paweł II	+		+
Jastrzębia Góra			+
Jelenia Góra		+	
Józef Piłsudski			+
Kalisz			+
Kanał Elbląski	+		
Katowice	+	+	+
Kazimierz nad Wisłą		+	
Kielce	+		+
Kołobrzeg		+	+
Kozłów			+
Kraków	+	+	+
Krosno			+
Krystyna Janda		+	+
Krzysztof Penderecki			+

Tabela 2 (cd.)

Kulturomy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Kutno			+
Lech Wałęsa	+	+	+
Lublin	+	+	+
Łódź	+	+	+
Maków		+	
Malbork	+		
Maria Skłodowska-Curie			+
Mikołaj Kopernik	+		+
Morskie Oko	+		
Nałęczów			+
Odra	+		+
Ojcowski Park Narodowy		+	
Olga Tokarczuk			+
Olsztyn		+	+
Opole			+
Oświęcim	+		
Otwock			+
Otylia Jędrzejczak		+	+
Pilawa			+
Pionki			+
powstanie warszawskie	+		
Poznań	+	+	+
Przysucha			+
Puławy			+
Radom			+
Robert Lewandowski			+
Roman Polański			+
Rysy	+		
Rzeszów	+	+	+
Sanktuarium Maryjne na Jasnej Górze			+
Siedlce			+
Skarżysko-Kamienna			+
Słupsk			+
Solidarność	+		+
Sopot			+

Tabela 2 (cd.)

Kulturemy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Sosnowiec			+
Stalowa Wola			+
Sudety	+	+	
Suwałki		+	+
Szczecin	+	+	+
Szczytno			+
Tadeusz Kościuszko			+
Tarnów	+	+	
Tatry	+	+	+
Tomaszów Mazowiecki			+
Toruń	+		+
Tychy			+
Ustka		+	
Uznam	+		
Warszawa	+	+	+
Warta		+	
Wawel	+	+	+
Westerplatte			+
Wieliczka	+	+	
Wisła (miasto)		+	
Wisła (rzeka)	+	+	+
Wisława Szymborska		+	+
Witkacy	+		+
Witold Gombrowicz			+
Władysław St. Reymont			+
Wolin	+		
Wrocław	+	+	+
Zakopane	+	+	+
Zamość	+	+	+
Zawiercie			+
Zbigniew Religa			+
Zdzisław Beksiński			+
Zielona Góra		+	+

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Indeks kulturemów regionalnych

Kulturemy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Akademia Muzyczna im. G. i K. Baciewiczów w Łodzi		+	
Akademia Sztuk Pięknych im. J. Matejki w Krakowie	+	+	
Akademia Sztuk Teatralnych im. St. Wyspiańskiego w Krakowie		+	
Bronowice (Kraków)	+		
ciupaga (Podhale)	+		
Cracovia (Kraków)		+	
Długi Targ (Gdańsk)			+
Festiwal Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni			+
Galeria Krakowska	+		
„Gazeta Krakowska”	+		
Górnik Zabrze		+	
„Grónie”		+	
hejnał mariacki (Kraków)	+	+	
Hotel Lublinianka (Lublin)			+
Jarmark Jagielloński (Lublin)			+
Katolicki Uniwersytet Lubelski			+
Kazimierz (Kraków)	+	+	
Kino Pod Baranami (Kraków)	+		
Kolumna Zygmunta III Wazy (Warszawa)			+
kościół Mariacki w Krakowie	+		+
Lechia Gdańsk		+	
Legia Warszawa		+	
Malta Festival Poznań			+
moło w Sopocie		+	
Muzeum Powstania Warszawskiego (Warszawa)			+
Nowa Huta (Kraków)	+		
obwarzanek krakowski	+		
oscypek (Podhale)	+		
Ostrów Tumski (Wrocław)			+
Pałac Kultury i Nauki (Warszawa)			+
Panorama Racławicka			+
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. L. Schillera w Łodzi			+

Tabela 3 (cd.)

Kulturemy	PKPK	Hurra!!!	PJC
Planty (Kraków)	+		+
pomnik A. Mickiewicza (Kraków)	+		
Ruch Chorzów		+	
smok wawelski			+
Spodek (Katowice)			+
Stare Miasto w Gdańsku			+
Stare Miasto w Krakowie	+		+
Stare Miasto w Warszawie			+
Stare Miasto we Wrocławiu			+
Stocznia Gdańska	+		+
Sukiennice (Kraków)	+		+
syrenka warszawska	+		
Uniwersytet Jagielloński	+	+	+
Uniwersytet Łódzki		+	
Uniwersytet Warszawski		+	
Wisła Kraków		+	
Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji		+	
Zamek Królewski (Warszawa)			+
Zamek Lubelski			+
Złote Pióro Sopotu		+	

Źródło: opracowanie własne

BIBLIOGRAFIA

- Janowska I., 2016, *Rozwijanie językowych działań receptywnych w podejściu zadaniowym*, „Języki Obce w Szkole”, z. 1, s. 32–38.
- Małolepsza M., Szymkiewicz A., 2006, *Hurra!!! Po polsku 1*, Kraków.
- Piotrowska-Rola E., Porębska M., 2013, *Polski jest cool 1*, Lublin.
- Rak M., 2015, *Kulturemy podhalańskie*, Kraków.
- Stempek I., Stelmach A., 2015, *Polski krok po kroku 1*, Kraków.
- Walat W., 2013, *Podstawy teorii i praktyki podręcznika szkolnego*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, nr 4/1, s. 54–65.
- Zarzycka G., 2019, *Kulturemy polskie – punkty widzenia, techniki ich wydobywania i negocjowania. Stosowanie perspektywy etnolingwistycznej w glottodydaktyce polonistycznej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 26, s. 425–441.

**REGIONAL CULTUREMES IN SELECTED TEXTBOOKS FOR TEACHING POLISH
AS A FOREIGN LANGUAGE**

Keywords: cultureme, regional culturemes, glottodidactics, teaching Polish as a foreign language, Polish language, textbook, culture

Summary. Culturemes are carriers of the traditions and beliefs of a community, therefore they are symbols of specific cities, regions and countries. The article presents an analysis of three general course textbooks for teaching Polish as a foreign language at A1 level in terms of the presence of regional culturemes in them. I assumed that regional culturemes should be understood as elements characteristic for individual areas of Poland and sometimes for the whole country at the same time. The extracted local culturemes belong, first of all, to high, popular and folk culture. Their selection and placement in books allows us to conclude which lexemes, according to the authors, should be learned by foreigners.
